

Innst. 330 L

(2011–2012)

Innstilling til Stortinget fra justiskomiteen

Prop. 97 LS (2011–2012)

Innstilling fra justiskomiteen om endringer i utleveringsloven m.m.

Til Stortinget

Sammendrag

Det felles reisefrihetsområdet innen Schengen medfører at også kriminaliteten i stigende omfang er grenseoverskridende. Det er derfor et økende behov for å fjerne rettslige og faktiske hindringer for etterforskning og strafforfølgning på tvers av landegrensene. Internasjonalt rettslig samarbeid på det strafferettslige området er nødvendig. Det er viktig at flest mulig land deltar i et slikt samarbeid, slik at ingen stater får karakter av fristed for forbrytere. Også Norge må følge med på den utviklingen som skjer på området, særlig innen Europa, og bør slutte seg til nye internasjonale avtaler om strafferettslig samarbeid som kan bidra til en effektiv kriminalitetsbekjempelse.

Det har den senere tid vært et utstrakt arbeid innen EU for å bedre det internasjonale samarbeidet innen strafferetten. Som et ledd i dette arbeidet vedtok EU Konvensjon av 29. mai 2000 om gjensidig hjelp i straffesaker mellom Den europeiske unions medlemsstater. En tilleggsprotokoll til denne konvensjonen ble vedtatt 16. oktober 2001. Også i Europarådet har det blitt vedtatt en ny tilleggsprotokoll til 1959-konvensjonen, som innebærer en videreutvikling av det strafferettslige samarbeidet innen Europarådet. Dette er Annen tilleggsprotokoll til 1959-konvensjonen som er utformet etter inspirasjon av 2000-konvensjonen.

Enkelte av bestemmelsene i 2000-konvensjonen om gjensidig hjelp i straffesaker mellom Den euro-

peiske unions medlemsstater er Schengen-relevante, og således allerede bindende også for Norge. For at de øvrige bestemmelsene i denne konvensjonen og tilleggsprotokollen av 2001 skulle kunne gjøres gjeldende, inngikk Norge og Island en avtale med EU i 2003 om anvendelsen av visse bestemmelser i konvensjonen av 29. mai 2000 om gjensidig hjelp i straffesaker mellom Den europeiske unions medlemsstater og protokollen av 2001 til denne konvensjonen.

Formålet med 2000-konvensjonen, 2001-protokollen og Annen tilleggsprotokoll er å fremme et tettere internasjonalt samarbeid i kampen mot kriminalitet, for å effektivt kunne straffeforfølge og forebygge kriminalitet på tvers av landegrenser. Det rettslige samarbeidet gjøres enklere og mer fleksibelt, eksempelvis ved regler om direkte oversendelse av dokumenter til forkynning og anmodninger om bevisopptak mv. Avtalene regulerer videre enkelte former for rettslig samarbeid som ikke tidligere er konvensjonsregulert, som for eksempel avhør ved video- og telefonkonferanse, avlytting av telekommunikasjon og overvåkning av banktransaksjoner. De har også enkelte bestemmelser om politisamarbeid i form av bl.a. felles etterforskningsteam og hemmelig etterforskning mv.

I proposisjonen foreslås lovendringer som departementet mener er nødvendige for at Norge skal kunne ratifisere Tilknytningsavtalen og Annen tilleggsprotokoll. Det foreslås i tillegg enkelte lovendringer som ikke strengt tatt anses påkrevd for å kunne ratifisere avtalene, men som Justisdepartementet mener er ønskelige for å gjøre lovverket på området mer tilgjengelig og for at det skal gi et mer dekkende uttrykk for rettstilstanden.

I proposisjonen bes det også om Stortingets samtykke til å ratifisere nevnte avtaler. I denne innstillingen blir bare lovforslagene behandlet. Det vises til egen innstilling om vedtak om samtykke til avtalene.

I proposisjonen legger departementet frem forslag til endringer i domstolloven, utleveringsloven, straffeprosessloven, ekomloven og politiloven.

Departementet foreslår å endre domstolloven slik at denne vil åpne for elektronisk oversendelse av anmodninger om forkyning.

Departementet går imidlertid inn for at Norge tar forbehold mot Annen tilleggsprotokoll artikkel 16 om postforkyning. Departementet bemerker at vi i medhold av 2000-konvensjonen vil ha mulighet for postforkyning til alle EU-statene.

Departementet går også inn for å endre straffeprosessloven samt utleveringsloven slik at det tilrettelegges for at kravene i 2000-konvensjonen artikkel 18 om kommunikasjonskontroll samt innhenting av data om elektronisk kommunikasjon, kan imøtekommes. Det er i dag teknisk mulig å gjennomføre direkte overføring av kommunikasjon samt innhenting av data om elektronisk kommunikasjon til fremmed stat. Metoden benyttes imidlertid ikke innenfor det rettslige samarbeidet. Konvensjonsforpliktelsen og forslagene imøtekommer således den teknologiske utviklingen på området. Ved å legge til rette for umiddelbar overføring vil kontroll kunne skje mer effektivt idet den anmodede staten ikke involveres i den praktiske og tekniske gjennomføringen. Forslaget vil således også virke ressursbesparende.

Ifølge departementet vil endringene føre til en forenkling og effektivisering av det internasjonale samarbeidet i straffesaker, for eksempel ved at rettsanmodninger i større grad sendes direkte og elektronisk. Det må antas at dette vil medføre mindre bruk av ressurser. Samtidig kan det muligens forventes at implementeringen av konvensjonsbestemmelsene kan føre til at det oftere enn før vil bli anmodet om bistand fra norske myndigheter. Totalt sett antas det at lovendringene ikke vil medføre vesentlige økonomiske eller administrative konsekvenser.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jan Bøhler, Tore Hagebakken, Sigvald Oppebøen Hansen, Anna Ljunggren og Tove-Lise Torve, fra Fremskrittspartiet, Hans Frode Kieland Asmyhr, Ulf Leirstein, Åse Michaelsen og lederen Per Sandberg, fra Høyre, André Oktay Dahl og Anders B. Werp, fra Sosialistisk Venstreparti, Akhtar Chaudhry, og fra Senterpartiet, Jenny Klinge, viser til Prop. 97 LS (2011–2012).

Komiteen viser til at de foreslåtte endringene i domstolloven, utleveringsloven, straffeprosessloven, ekomloven og politiloven er nødvendige for å gjennomføre Avtale 19. desember 2003 mellom Den

europiske union og Republikken Island og Kongeriket Norge om anvendelsen av visse bestemmelser i konvensjonen av 29. mai 2000 om gjensidig hjelp i straffesaker mellom Den europeiske unions medlemsstater og i protokollen av 2001 til denne konvensjon, samt Annen tilleggsprotokoll 8. november 2001 til Den europeiske konvensjon om gjensidig hjelp i straffesaker.

Komiteen viser videre til at det også bes om Stortingets samtykke til å ratifisere nevnte avtaler.

Komiteen har merket seg at ingen av høringsinstansene går imot norsk ratifikasjon av avtalene.

Riksadvokaten uttaler:

«I en situasjon hvor kriminaliteten i økende grad er grenseoverskridende og organisert, er det åpenbart behov for at Norge slutter seg til nye internasjonale avtaler om strafferettslig samarbeid som kan bidra til mer effektiv kriminalitetsbekjempelse.»

ØKOKRIM utdyper fordelene slik:

«ØKOKRIM er generelt svært positiv til de internrettslige endringene som foreslås i høringsnotatet. Flere av dem har klar og praktisk betydning for vårt arbeid med straffesaker hvor det etterforskes i andre europeiske land. Særlig gjelder dette kommunikasjonskanaler og elektronisk fremsendelse (høringsnotatet pkt 4 og 5), avhør ved video- og telefonkonferanse (pkt 10) og informasjon om bankkonti, transaksjoner mv (pkt 12). Utenlandsetterforskning og bevisopptak er svært tid- og ressurskrevende, og det er viktig å forbedre det rettslige rammerket.»

Komiteen viser til at enkelte av høringsinstansene er usikre på om personvernet vil kunne ivaretas ved elektronisk fremsendelse av personsensitive opplysninger i rettsanmodninger. Komiteen forutsetter at det i forskrift fastsettes bestemmelser som i tilstrekkelig grad vil ivareta personvern hensyn ved mottak og oversendelse av anmodninger.

Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og råar Stortinget til å gjøre slikt

vedtak til lov

om endringer i utleveringsloven m.m.

I

I lov 13. august 1915 nr. 5 om domstolene gjøres følgende endringer:

§ 46 første ledd skal lyde:

Rettsanmodninger fra utenlandske domstoler eller andre utenlandske myndigheter skal bare efter-

kommes naar de blir sendt gjennom vedkommende norske regjeringsdepartement, hvis ikke andet er bestemt av Kongen, eller følger av overenskomst med fremmed stat.

§ 46 fjerde ledd annet punktum oppheves.

§ 47 nytt siste ledd skal lyde:

For bevisopptak i straffesak ved utenlandsk myndighet gjelder også lov 13. juni 1975 nr. 39 om utlevering av lovbrytere m.v. § 23 b.

§ 48 første ledd annet punktum skal lyde:

Anmodningen sendes gjennom vedkommende regjeringsdepartement, hvis ikke andet er bestemt av Kongen eller følger av overenskomst med fremmed stat

§ 164 skal lyde:

Kongen kan bestemme at det som skal forkynnes kan meddeles per telefaks eller ved andre kommunikasjonsmidler til den som skal utføre forkynnelsen, og fastsette nærmere regler om dette. Det kan også bestemmes at meddelelsen kan sendes via annen myndighet. Første og annet punktum gjelder også for dokumenter som meddeles fra utenlandsk myndighet og som skal forkynnes i Norge.

II

I lov 13. juni 1975 nr. 39 om utlevering av lovbrytere m.v. gjøres følgende endringer i kapittel V:

Ny § 23 a skal lyde:

1. *En begjæring om rettslig bistand fra utenlandsk myndighet i forbindelse med straffesak i fremmed stat som er fremsatt overfor departementet eller i samsvar med overenskomst med vedkommende stat, skal så vidt mulig etterkommes.*
2. *Begjæringen skal avslås dersom gjennomføringen ville krenke Norges suverenitet, medføre fare for rikets sikkerhet eller stride mot rettsordenen eller andre vesentlige interesser.*
3. *Begjæringen kan også avslås dersom*
 - a) *den gjelder en handling som etter bestemmelsene i §§ 4 og 5 ikke kan begrunne utlevering,*
 - b) *den fullbyrdende myndighet har kjennskap til at det i Norge eller i en stat som er tilknyttet Schengen-samarbeidet eller Den europeiske union er avsagt dom eller foreligger annen avgjørelse som avskjærer videre strafforfølgning for det forhold begjæringen gjelder,*
 - c) *det foreligger tungtveiende grunner for at begjæringen ikke bør etterkommes,*
4. *Tredje ledd bokstav a gjelder ikke anmodning fra en stat som er tilsluttet Schengen-samarbeidet eller Den europeiske union.*

5. *Det er ikke til hinder for gjennomføringen av anmodningen at handlingen som anmodningen gjelder, ikke er straffbar etter norsk rett. Dette gjelder likevel ikke anmodninger som involverer bruk av tvangsmidler, jf. § 24 tredje ledd.*

Ny § 23 b skal lyde:

1. *Påtalemyndigheten kan beslutte å fremme anmodning til utenlandsk myndighet om bistand til bevisopptak. Slik anmodning sendes via Justisdepartementet, hvis ikke annet er bestemt ved overenskomst med fremmed stat.*
2. *Kongen kan gi nærmere forskrifter om rettsanmodninger etter denne bestemmelsen.*

§ 24 nr. 1 nytt annet og tredje punktum skal lyde:

Det kan også ellers bestemmes at ting som kan beslaglegges eller inndras i medhold av straffeprosessloven kapittel 16, skal overføres til fremmed stat for det formål at tingen skal tilbakeleveres til rette eier. Tilsvarende kan det bestemmes at det skal gis avkall på ting som er midlertidig overlevert fremmed stat.

§ 24 nr. 3 annet punktum skal lyde:

Første punktum, andre alternativ gjelder ikke for stater tilsluttet Schengensamarbeidet eller Den europeiske union.

§ 24 nr. 4 fjerde punktum skal lyde:

Reglene i § 17 tredje ledd gjelder tilsvarende.

Ny § 24 a skal lyde:

1. *Til bruk for straffesak i fremmed stat kan utenlandsk domstol eller annen myndighet som er kompetent etter vedkommende lands lovgivning, på begjæring avhøre vitner og sakkyndige som befinner seg i Norge ved fjernavhør. Begjæringen fremsettes overfor departementet, med mindre annet er fastsatt ved overenskomst med fremmed stat.*
2. *Fjernavhør etter denne bestemmelsen gjennomføres ved norsk domstol. Innkallelse av den som skal avgi forklaring skjer etter reglene i straffeprosessloven. For plikten til å møte som vitne eller sakkyndig gjelder straffeprosessloven §§ 108, 109 og 143 tredje ledd tilsvarende. Tredje punktum gjelder ikke for fjernavhør ved hjelp av telefon.*
3. *Avhøret kan gjennomføres i henhold til lovgivningen i den stat som har fremsatt begjæringen, så lenge en slik fremgangsmåte ikke er forbudt etter norsk rett. En dommer skal være til stede under hele avhøret og føre kontroll med utspørringen.*
4. *For vitnet og den sakkyndiges adgang og plikt til*

å forklare seg mv. gjelder bestemmelsene i straffeprosessloven kapittel 10 og 11 tilsvarende så langt de passer. Den som avhøres kan også nekte å avgi forklaring i den utstrekning dette følger av den anmodende stats lovgivning. Fjernavhør ved hjelp av telefon kan bare skje dersom vitnet eller den sakkyndige samtykker.

5. For straffansvar for falsk forklaring gjelder straffeloven §§ 163 til 167 tilsvarende.
6. Kongen kan gi forskrifter om fjernavhør etter denne bestemmelsen, herunder regler om blant annet føring av referat, bruk av tolk og dommers kontroll med avhøret mv.

§ 25 nr. 1 og 2 skal lyde:

1. Til bruk for straffesak her i landet eller i fremmed stat kan det bestemmes at en person som her i landet er frihetsberøvet på grunn av straffbar handling, skal midlertidig overføres til en fremmed stat for å avhøres som vitne eller fremstilles til konfrontasjon. Overføring som nevnt i første punktum, kan også skje med vedkommendes samtykke for å bistå ved andre etterforsknings-skritt, eller skje i forbindelse med fornyet prøving av dom.
2. Begjæring om overføring etter nr. 1 fremsendes via departementet med mindre annet er fastsatt ved overenskomst med fremmed stat. Begjæringen skal inneholde opplysninger om arten av den straffbare handling.

§ 25 nr. 3 første og annet punktum skal lyde:

Begjæring om midlertidig overføring til bruk for straffesak i fremmed stat skal ikke etterkommes dersom den handling forfølgningen gjelder eller en tilsvarende handling, ikke er straffbar etter norsk lov, eller dersom den etter bestemmelsene i §§ 4 til 6 ikke kan begrunne utlevering. Overføring til fremmed stat skal ikke skje dersom vedkommendes nærvær er nødvendig her i riket av hensyn til en straffesak, eller dersom andre sterke grunner taler mot overføring.

§ 25 nr. 4 skal lyde:

4. Dersom vedkommende ikke samtykker i overføring etter nr. 1 første punktum, avgjør retten ved kjennelse om det er lovlig adgang til overføring. Er vedkommende under strafforfølgning her i riket, hører saken inn under den domstol som behandler straffesaken. Reglene i § 17 tredje ledd gjelder tilsvarende. Dersom vedkommende overfor påtalemyndigheten eller kriminalomsorgen skriftlig samtykker til midlertidig overføring, avgjør den stedlige statsadvokat om overføring skal skje. Før det treffes avgjørelse om overføring til utlandet, skal det innhentes uttalelse fra fengsels-

eller anstaltsmyndigheten såfremt vedkommende soner straff eller er anbrakt i anstalt.

Ny § 25 a skal lyde:

1. En person som i utlandet er berøvet friheten på grunn av straffbar handling, kan overføres midlertidig til Norge for å avhøres som vitne eller bistå ved andre etterforsknings-skritt. Det samme gjelder ved fornyet prøving av dom.
2. Begjæring om overføring etter nr. 1 fremsettes av påtalemyndigheten og sendes via departementet med mindre annet er fastsatt ved overenskomst med fremmed stat.
3. Personen som overføres skal holdes i fengslig forvaring, med mindre vedkommende utenlandske myndighet anmoder om at fengslingen skal opphøre. Det er et vilkår for fengsling at det godtgjøres å foreligge beslutning om bruk av fengslig forvaring i samsvar med vedkommende stats lovgivning. Lov 20. januar 2012 nr. 4 om pågriping og overlevering til og fra Noreg for straffbare forhold på grunnlag av ein arrestordre § 13 tredje ledd første og annet punktum gjelder tilsvarende.
4. Personen som er overført skal under oppholdet her i riket ikke bli satt under rettsforfølgning, straffet eller utlevert for handling han har begått før overføringen. Vedkommende skal tilbakeføres til den fremmede stat så snart som mulig eller innen en nærmere fastsatt frist.

III

I lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker gjøres følgende endringer:

§ 203 nytt annet ledd skal lyde:

Ved anmodning fra fremmed stat om rettslig hjelp til utlevering av elektronisk lagrede data gjelder § 216 a fjerde til sjette ledd tilsvarende.

§ 210 første ledd nytt tredje punktum skal lyde:

Ved anmodning fra fremmed stat om rettslig hjelp til utlevering av elektronisk lagrede data gjelder § 216 a fjerde til sjette ledd tilsvarende.

§ 216 a fjerde ledd nytt tredje og fjerde punktum skal lyde:

Dersom kommunikasjonsavlytting er besluttet som ledd i rettslig bistand til fremmed stat etter lov 13. juni 1975 nr. 39 om utlevering av lovbrøyttere m.v. § 24, kan politiet pålegge eier eller tilbyder av nett eller tjeneste å bistå slik at kontrollen kan skje ved umiddelbar overføring til den fremmede staten. Tredje punktum gjelder likevel bare i den utstrekning slik bistand er nødvendig for å oppfylle forpliktelser i

henhold til overenskomst med fremmed stat som Norge er part i.

§ 216 a nytt femte og sjette ledd skal lyde:

Påtalemyndigheten kan i den utstrekning det er nødvendig for å oppfylle forpliktelser i henhold til overenskomst som Norge er part i, treffe beslutning om at det skal gis teknisk bistand til gjennomføring av beslutning fra kompetent rettslig myndighet i fremmed stat om kommunikasjonsavlytting, som skal foretas som ledd i etterforskning av en straffesak i denne stat. Dette gjelder bare dersom kontrollen retter seg mot personer som ikke oppholder seg i Norge og kontrollen kan skje ved umiddelbar overføring. Tredje og fjerde ledd gjelder tilsvarende. Utfyllende vilkår for å etterkomme anmodning fra fremmed stat om teknisk bistand til kommunikasjonskontroll etter denne bestemmelse og krav til beslutningens innhold fastslås av Kongen.

Kongen kan gi nærmere regler om varslingsplikt ved kommunikasjonskontroll som ikke krever rettslig eller teknisk bistand i en fremmed stat og som er i samsvar med overenskomst med vedkommende stat. Kongen kan også gi nærmere regler om behandling av varsel fra fremmed stat om slik kommunikasjonskontroll i Norge.

§ 216 b annet ledd bokstav b og c skal lyde:

- b) å stenge anlegg som nevnt i bokstav a for kommunikasjon, eller
- c) å identifisere anlegg som nevnt i bokstav a ved hjelp av teknisk utstyr.

§ 216 b annet ledd bokstav d oppheves.

§ 216 b nytt fjerde ledd skal lyde:

Ved anmodning fra fremmed stat om rettslig hjelp til kommunikasjonskontroll som nevnt i annet ledd bokstav a gjelder § 216 a fjerde og femte ledd tilsvarende.

IV

I lov 4. august 1995 nr. 53 om politiet skal § 20 a lyde:

§ 20 a *Utenlandsk polititjenestemann*

Utenlandsk tjenestemann kan delta i felles etterforskningsgrupper, felles politioperasjoner, eller på annen måte utføre tjenestehandlinger i Norge i den

grad det følger av overenskomst med fremmed stat. Tilsvarende gjelder for adgangen til å fortsette observasjon og forfølgelse på norsk territorium.

Det kan unntaksvis gis politimyndighet til utenlandsk tjenestemann. § 20 tredje ledd gjelder tilsvarende.

Utenlandsk tjenestemann som nevnt i første ledd, er å anse som offentlig tjenestemann i forhold til straffelovens bestemmelser.

Kongen kan gi nærmere regler om vilkår for og gjennomføringen av internasjonalt samarbeid som nevnt i første ledd, herunder særlig om vilkårene for adgangen til å fortsette observasjon og forfølgelse som nevnt i første ledd annet punktum.

V

I lov 4. juli 2003 nr. 83 om elektronisk kommunikasjon skal § 2-8 tredje ledd nytt annet punktum lyde:

Myndigheten kan også gi forskrifter om tilbyders krav på dekning av kostnader som følge av bistand til fremmede stater for å oppfylle forpliktelser i henhold til overenskomst som Norge er part i.

VI

I lov 15. april 2011 nr. 11 om endringer i ekomloven og straffeprosessloven mv. (gjennomføring av EUs datalagringsdirektiv i norsk rett) gjøres følgende endringer i avsnitt I om endringer i lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker:

§ 203 annet ledd oppheves.

§ 210 første ledd tredje punktum oppheves.

I endringen av § 210 b skal nytt sjette ledd lyde:

Ved anmodning fra fremmed stat om rettslig hjelp til utlevering av trafikkdata som nevnt i første ledd, gjelder § 216 a fjerde til sjette ledd tilsvarende.

I endringen av § 210 c skal annet ledd lyde:

§ 210 b annet til sjette ledd gjelder tilsvarende.

VII

1. Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelsene til forskjellig tid.
2. Kongen kan gi nærmere overgangsregler.

Oslo, i justiskomiteen, den 29. mai 2012

Per Sandberg

leder

Anders B. Werp

ordfører

